

ЎҚУВ ЖАРАЁНИГА АРАЛАШ ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИ ЖОРИЙ ЭТИШ

*Хайдаров Музаффар Ўрманович, Бухоро давлат педагогика институти,
харбий таълим факультети ўқитувчиси*

Аннотация: Ушбу мақолада замонавий моделларини, интеграциялашган ахборот-таълим муҳитини шакллантиришга йўналтирилган аралаш таълим технологияларидан фойдаланиш кўламини кенгайтириш ва уни педагогик таълим инновацион кластери шароитида узлуксиз йўлга қўйиш, янги педагогик ва ахборот коммуникация технологияларини жорий этишни ривожлантириш таклифлари ишлаб чиқилган.

Таянч иборалар: аралаш таълим технологиялари, интеграциялашган ахборот-таълим муҳити, инновацион фаолият, ахборот ресурслари, педагогик таълим инновацион кластери, электронлаштирилган ўқув, электрон кутубхона+лар, педагогик технологиялар, ахборот ва телекоммуникация воситалари, таълим жараёни.

Аннотация: в данной статье разработаны предложения по расширению сферы применения смешанных образовательных технологий, направленные на формирование современных моделей интегрированной информационно образовательной среды и ее постоянное создание в условиях инновационного кластера педагогического образования, по развитию внедрения новых педагогических и информационно-коммуникационных технологий. Основные фразы: смешанные образовательные технологии, интегрированная информационно-образовательная среда, инновационная деятельность, информационные ресурсы, инновационный кластер педагогического образования, электронное обучение, электронные библиотеки, педагогические технологии, информационные и телекоммуникационные средства, образовательный процесс.-

Abstract: in this article, proposals have been developed to expand the scope of application of mixed educational technologies aimed at forming modern models of an integrated information and educational environment and its constant creation in the conditions of an innovative cluster of pedagogical education, to develop the introduction of new pedagogical and information and communication technologies.

Key phrases: mixed educational technologies, integrated information and educational environment, innovative activity, information resources, innovative cluster of pedagogical education, e-learning, electronic libraries, pedagogical technologies, information and telecommunication means, educational process.

Жаҳонда юз бераётган глобаллашув ва ахборотлаштириш жараёни ҳаётнинг барча соҳаларига, шу жумладан, таълим ва ишлаб чиқариш тизимига ҳам катта таъсир кўрсатмоқда. Таълим муассасаларида таълим олишнинг анъанавий ва масофавий шаклланинг жорий этилиши натижасида нафақат таълим мазмуни, балки ўқитишга

ёндашувлар, фанларни ўқитиш методикаси, ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланиш даражаси ҳам ўзгариб бормоқда. Мустақил тараққиёт йўлидан бораётган мамлакатимизнинг узлуксиз таълим тизимини ислоҳ қилиш, ахборот-коммуникация технологияларни жорий этиш ва таълим самарадорлигини ошириш бўйича кенг қамровли ишлар олиб борилиб, комплекс дастурлар асосида масофадан ўқитиш ва компьютерлаштирилган анжуманлар ўтказиш, масофали таълим тизимларини яратиш ва уларни ўқув тарбия жараёнига жорий этиш йўлга қўйилмоқда.

Шу билан бирга, ўқув жараёнида аралаш таълим технологияларидан фойдаланиш кўламини кенгайтириш зарурияти юзага келди. Ахборот технологияларини таълим жараёнида қўллашни янги усул ва воситалар ёрдамида ташкил этиш, ўқув жараёнига аралаш таълим технологияларини жорий этиш ва методик асосларини такомиллаштириш муҳим аҳамият касб этмоқда. Жаҳон миқёсида олиб борилаётган тадқиқотлар ўқитишнинг замонавий моделларини, интеграциялашган ахборот-таълим муҳитини шакллантиришга йўналтирилган аралаш таълим технологияларининг педагогик лойиҳаларини ишлаб чиқиш аҳамиятга молик масалалардан бири ҳисобланади. Бу эса ўқув жараёнига мослашувчан замонавий ўқитиш тизимни яратиш методологиясини ҳамда ўқувчиларнинг билим даражасини ҳисобга олган ҳолда дифференциаллашган аралаш амалга оширувчи ўқитиш тизими таркиби ва мазмунини ишлаб чиқиш заруратини асослайди. XX асрнинг ўрталаридан, яъни инсоният жамияти янги даврга, янги юқори технологиялар, сунъий интеллект ва компьютерлар даврига кирганидан бошлаб, жамият, фан ва таълимни умумий «ахборотлаштириш» бошланди.

Айни тушунча бутун жамият ва ҳар бир инсон фаолиятининг барча соҳаларида кенг қўлланиладиган атамалардан бирига айланмоқда. Жамият ривожланишининг ҳозирги босқичи қатор ўзига хос хусусиятлари билан характерланади. Бундай хусусиятлар қаторига ақлий меҳнат аҳамиятининг ортиши, глобал миқёсдаги ахборот ресурсларидан фойдаланишга йўналганлик, ҳамкорликда илмий-тадқиқот - ишларини бажариш ҳамда ягона лойиҳа устида ишлаш учун мутахассислар ва ижодий жамоалар ўртасида тез-тез мулоқот ўрнатиш, ахборот алмашиш эҳтиёжи, фан, техника, таълимни қамраб олувчи жараёнларнинг интегратив характери ва бошқаларни киритиш мумкин. Ҳозирги замон социумининг бундай ўзига хос хусусиятлари жамиятни ахборотлаштириш жараёни билан узвий боғлиқ. Ахборот технологиялари инсон фаолиятининг барча жабҳаларида, шу жумладан таълим тизимида ҳам кенг қўлланилмоқда. Замонавий таълимни ахборот технологияларисиз тасаввур этиб бўлмайди. Чунки улар таълим жараёнида ахборотларни узатиш, қайта ишлаш, таҳлил қилиш ҳамда зарурий маълумотларга тезкор эга бўлиш имкониятини кенгайтиради. Таълим жараёнида замонавий ахборот ва телекоммуникация воситаларидан фойдаланиш борасида таълим муассасаларининг Интернет тармоғига

уланиши ва электрон алоқалар билан таъминланишига эътибор кучайди. Бундан ташқари, барча таълим муассасасалари ахборотга бўлган талаб-эҳтиёжларини ҳар томонлама қондириш учун керакли шарт-шароитларни яратиш вазифаси бажарилмоқда. Буларнинг барчаси Республика таълим муассасаларига янги педагогик ва ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш, жумладан, масофавий таълимни жорий этиш, электронлаштирилган форум, видеоконференциялар ўтказиш, электрон дарслик ҳамда ўқув қўлланмалар яратиш ва уларни таълим жараёнида қўллашга қаратилган тадбирлардир. Умуман, ахборот-коммуникация, компьютер технологияларининг пайдо бўлиши ва такомиллашиши жамиятнинг ахборотни тезкор ва хатосиз узатиш, қайта ишлаш, сақлашга бўлган эҳтиёжлари билан боғлиқ бўлиб, шу билан биргаликда мутахассисга янада асосли ва тўғри қарорлар қабул қилиб, атроф-муҳитдаги реал воқелик шарт-шароитларига ўз вақтида мослаша олишларига қилишга имкон беради. Жамиятдаги ўзгаришлар таълим жараёнида ҳам жиддий ўзгаришларни талаб қилади ва бугунги кунда дунёд миқёсида таълимни ахборотлаштириш орқали сифатли таълим олиш мажбурий мезони ва шартига айланиб бормоқда. Жаҳон компьютер тармоқлари, Интернет, ахборот қидириш, электрон почта, чат, видеоконференциялар, электрон дарсликлар, электрон кутубхоналар ва бошқалар барча турдаги коммуникация ва муҳим маълумотларни олишнинг тезкор методи сифатида фаол фойдаланилмоқда.

Ҳозирги вақтда жаҳон миқёсида «очик» таълим, узлуксиз ўқиш таълим тушунчаси пайдо бўлди. Бунинг асосий сабаби ўқув жараёнини тубдан ўзгартиришга шароит туғдирган янги ахборот технологияларидан фойдаланиш, хусусан, жамиятдаги ўзгаришларга тез мослашадиган ва муносабат билдирадиган тизимни яратиш ва ривожлантириш имкониятининг юзага келишидир. Шунингдек, энг биринчи даражали вазифа замонавий ва сифатли таълимга эришиш ҳисобланиб, унинг зарурий шартларидан бири – бу таълимнинг янги шакллари амалда жорий этиш, масофавий ва аралаш таълимни педагогик таълим инновацион кластери шароитида узлуксиз йўлга қўйилиш лозим.

Эндиликда бошқаришнинг фақат авторитар усулига таянилган ўқитиш, иллюстратив-тушунтириш методлари ва далилларга асосланган билимларни - 33 механик равишда ўзлаштириш натижаси замон талабларига жавоб бера олмайди. Шунинг учун таълим мазмунини танлашда ўқувчининг ақлий ривожланишини жадаллаштириш ва ўз-ўзини камол топтиришига, унда мустақил билим олиш ва олган билимларини амалда қўллаш, қонуниятларни ўрганиш жараёнида «кичик кашфиёт»лар қилиш, ҳозирги замон ахборот технологияларидан билиш воситаси сифатида кенг фойдаланиш кўникмаларини шакллантириш масалаларига алоҳида эътибор қаратиш зарур. Ҳар қандай ривожланаётган мамлакатлар, шу жумладан Ўзбекистоннинг ҳам кенг миқёсдаги тараққиёти масофадан ўқитишга бўлган талабнинг йил сайин ортиб

боришига сабаб бўлмоқда. Ушбу таълим шаклининг глобаллашган дунёдаги таълимий, сиёсий ва ҳеч шубҳасиз иқтисодий аҳамиятини исботлашга асло зарурат йўқ. ЮНЕСКОнинг ахборот технологиялари бўйича институти мутахассислари билан ўтказилган тадқиқотларида кўрсатилишича, аҳолининг аксарият қисми таълимнинг турли шакллари кўллаш тарафдори ва шу асосида билим олишга қизиқиш билдиришган. Умумтаълим муассасалари ўқувчилари билан ўтказилган сўровнома натижалари уларнинг атиги 18% анъанавий таълим тизимидан мамнун эканини кўрсатди. Ўқувчиларнинг билишга бўлган эҳтиёжлари, қизиқишлари ва қобилиятларига қараб, ўқитиш мазмуни, ташкилий шакллари, методларининг хилма-хил ва ранг баранг бўлиши таълимнинг барча босқичларида муҳим аҳамият касб этади, аммо, айниқса бўлажак мутахассислар, шу жумладан, бўлажак ўқитувчиларни касбий педагогик тайёрлаш босқичида жуда долзарб ҳисобланади.

Айнан шунинг учун ҳам, таълимнинг янги, замонавий сифатига эришишнинг зарурий шarti - бу умумтаълим муассасаларида ўқитишнинг янгидан-янги шакллари жорий этиш, ўқитишнинг мослашувчан тизимини шакллантириш, узлуксиз таълим олишни таъминлашдир. Юқорида айтиб ўтганимиздек, масофавий таълим бир неча йиллардан буён анъанавий таълимнинг муқобили бўлиб келган. Бундай таълимнинг энг асосий афзаллиги шундаки, чекка ҳудудларда ҳам таълимни тақдим этиш ва ўқитиш вақтини сезиларли даражада тезлаштириш имкониятини беради. Шу билан бирга, масофавий таълим ўзига хос қатор камчиликларга ҳам эга, хусусан, ўқитувчи ва таълим олувчилар ўртасида ўзаро жонли мулоқотнинг бўлмаслиги, ҳолбуки айна худди шу жараёнда ўрганилаётган ўқув материалларини чуқурроқ тушунишга мақбул шароитлар яратилади.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Абдуллина О.А. *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования.* – М.: Просвещение, 1990. – 141 с.
2. *Инновационная деятельность как условие профессионального развития педагога.* Электронный ресурс: <https://znanio.ru/medianar/91>
3. Исаев И.Ф. и др. *Становление и развитие профессионального сознания будущего педагога // Вопросы психологии.* 2000. – №3. – С. 57-66.
4. Слостенин В.А. Подымова Л.С. *Педагогика – инновационная деятельность.* – М.: Изд-во Магистр, 1997. – 221 с.
4. Xoliqov, I. (2023). *HARBIY TA'LIM YO 'NALISHI TALABALARIDA HARBIY KOMPETENSIYA TURLARI.* *Инновационные исследования в современном мире: теория и практика*, 2(8), 5-8.
5. Rozikov, K. I., & Ikhtiyorovich, K. R. (2023). *Training of highly competent specialists in the field of physical education and sports.* *Horizon: Journal of Humanity and Artificial Intelligence*, 2(5), 767-770.

6. XOLIQOV, I. (2022). Features of creating educational and methodological materials for distance learning. *Buxoro davlat pedagogika instituti jurnali*, 2(2).

7. XOLIQOV, I. (2022). Oliy ta'lim muassasalari talabalari o'rtasida pedagogik kompetensiyani shakllantirish. *Buxoro davlat pedagogika instituti jurnali*, 2(2).

8. Kholikov, I. R. (2023). Competence and its Types.

9. Холиков, И. Р. (2022). **HARBIY TA'LIM FAKULTETI TALABALARIDA PEDAGOGIK KOMPETENSIYANING SHAKLLANISHI:** <https://doi.org/10.53885/edinres.2022.8.08.040> Xoliqov Ixtiyor Roziqovich, Buxoro davlat universiteti pedagogika instituti harbiy ta'lim fakulteti dotsenti <https://orcid.org/0000-0002-5772-9367>. *Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал*, (8), 278-283.

10. XOLIQOV, I. (2022). Bo'lajak o'qituvchining asosiy kompetentligini rivojlantirish. "*ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ АКМЕОЛОГИЯ*" *международный научно-методический журнал*, 2(2).